

SUV RESURLARI IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH

Bobojonov Nurimon Shaxriyor o'g'li

“TIQXMMI” MTUning Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti, talabasi

nurimonbobojonov@gmail.com

Annotatsiya: Respublikamizda ro'y berayotgan iqlim o'zgarishi bilan bog'liq ekologik muammolar atrof – muhit va inson salomatligiga zarar yetkazishi barobarida aholining suvga bo'lgan ehtiyojini ham tobora oshirmoqda. Hozirda suvning yetishmasligi va ifloslanishi dolzarb muammo bo'lib uning ifloslanishini oldini olish, chora tadbirlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Ekologik, resurs, geologiya, irrigatsiya, monitoring, jilg'a, daryo, ko'l, dengiz, okean, fizik, kimyoviy, biologik.

Abstract. As environmental problems related to climate change occurring in our republic harm the environment and human health, the population's need for water is increasing. Currently, water shortage and pollution is an urgent problem, and we are talking about measures to prevent its pollution.

Key words: Ecological, resource, geology, irrigation, monitoring, stream, river, lake, sea, ocean, physical, chemical, biological.

Абстрактный. Поскольку экологические проблемы, связанные с изменением климата, происходящие в нашей республике, наносят вред окружающей среде и здоровью людей, потребность населения в воде возрастает. В настоящее время нехватка и загрязнение воды является актуальной проблемой, и речь идет о мерах по предотвращению ее загрязнения.

Ключевые слова: Экологический, ресурсный, геологический, орошение, мониторинг, ручей, река, озеро, море, океан, физический, химический, биологический.

Kirish. Respublikamizda jamiyatimizning barcha jabhalarida olib borilayotgan islohotlar jarayonida tabiiy resurslarni tejash, atrof – muhitga salbiy ta'sirlarni kamaytirish, rivojlanishga xizmat qiladigan ilm – fan yangiliklaridan oqilona foydalanish va xalqimiz turmush farovonligini yanada oshirishga qaratilayotgan e'tibor o'z samaralarini berayotganini alohida ta'kidlash joiz.

Asosiy qism. Hozirda mazkur yo'nalishda ishlab chiqilgan dasturlarda belgilangan vazifalar bosqichma – bosqich ijro etilayotgani tufayli iste'molchilarga suv yetkazib berish tizimi tobora takomillashib bormoqda. U jarayonda suv resurslaridan uzoqda yashaydigan qishloqlar aholisining suvga bo'lgan ehtiyojini qondirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mavjud bo'lgan yer usti suv manbalarini asrab – avaylashni, yer osti suvlarining yangi zaxiralarini izlab topishni va o'zlashtirishni, suv resurslari ifloslanishining oldini olishga yo'naltirilgan vazifalarni hayotga izchil tatbiq etishni taqozo qilmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatimiz aholisining suvga bo'lgan ehtiyoji kun sayin ortib bormoqda.

Shu bois suv resurslarining ifloslanishi va yer usti suv resurslari kamayib ketishining oldini olish doimiy e'tibordadir. Ana shu maqsadda Respublika ahamiyatiga ega suv resurslariga alohida ahamiyat berildi. Bunday hududlarda tabiatni muhofazalash idoralari, geologiya va mineral resurslar davlat qo'mitasi xodimlari, irrigatsiya havza boshqarmalari xodimlari hamkorlikda muntazam ravishda kuzatuv va monitoring ishlarini olib borishmoqda. Suv bu – tirik organizmlar tarkibiga kiruvchi muhim modda ya'ni yerdagi hayotning asosi hisoblanadi. Suvning hamma tirik mavjudotlarning va insonning hayotidagi birlamchi roli shundan iboratki, suv amalda shunday muhitki unda hayot faoliyatining hamma jarayonlari bo'lib o'tadi. Suv organizmimizda tana haroratini boshqaradi, nafas olishda havoni namlaydi, oziq moddalar va kislorod bilan tananing hamma xujayralarini ta'minlaydi, hayotiy muhim organlarni himoya qatlamini hosil

qiladi va himoyalaydi, ovqatni energiyaga aylanishiga yordam beradi, organlar tomonidan oziq moddalarni o'zlashtirilishiga yordam beradi va boshqa shunga o'xshash asosiy vazifalarni bajaradi. Yerdagi suv zahirasi – 1mln 454 ming m³ ni tashkil etadi, undan 2% dan kamrog'ini chuchuk suv zahirasi tashkil etsa, undan 0,3 % dan foydalanish imkoniga egamiz. Chuchuk suvlarning katta qismi muzliklarda joylashganligi tufayli ularni ishlatib bo'lmaydi. Dunyo ummonidagi suvning umumiy hajmi 1370 mln.km³ ni tashkil etadi. Suv zahiralardan tartibsiz va nooqilona foydalanish uning tezroq tugashiga olib keladi.

Yer usti suvlari, yer osti suvlarini ifloslanishiga maishiy, sanoat chiqindilari, qishloq xo'jaligi sabab bo'ladi. Ifloslantiruvchilar suvga turli yo'llar bilan kelib qo'shiladi, lekin doimo inson ishtirokida sodir bo'ladi: bu hodisalar natijasida – chiqindilar tashlash va boshqa hodisalar orqali jilg'alarga, daryolarga, ko'llarga, dengizlarga va okeanga turli fizik, kimyoviy yoki biologik moddalar kelib tushadi. Suvning ifloslanishiga juda ko'p sabablar bor.

Ulariga oqova suvlar, qattiq chiqindilar, anorganik chiqindilarning zaharliligi, suvning mikrobiologik ifloslanganligi, pestidsidlar, neftning to'kilishi va boshqalarni misol qilish mumkin. Oqova suvlarning taxminan 55 % daryo suvlariga tozalanmasdan tashlab yuboriladi. Qishloq xo'jaligida ekinlar uchun ishlatilgan suvlar tarkibida mineral o'g'itlar qoldiqlarini qoldiqlarini saqlaydi. Xo'jalikda ishlatilgan suvlar tarkibida turli xil organik moddalar, yog'lar, sanoat oqova suvlari tarkibida neft mahsulotlari, tuzlar shuningdek organizm va atrof – muhit uchun zararli bo'lgan kimyoviy moddalar bo'ladi. Ushbu zararli moddalar oqova suvlar bilan daryolarga va ochiq suv havzalariga kelib tushadi. Daryolar suvini ifloslanishini oldini olishda kimyoviy usullarni roli juda muhimdir.

Suv havzalarining ifloslanishi kollektor – drenaj, sanoat va kommunal xo'jaligidan hosil bo'ladigan oqova suvlarning daryo suvlariga tozalanmasdan tushishidir. Daryo suvlarida og'ir metallar asosan xlor, gidroksil, sulfat anionlari bilan kompleks holatda migratsiya qilar ekan. Amudaryo va Sirdaryo suvlari tarkibining vaqt va masofada o'zgarish qonuniyatlari, daryolar suvi monitoring muammolari batafsil muhokama qilinadi.

Xulosa. Suv havzalarini himoya qilish uchun muhim chora – tadbirlarni amalga oshirish ya'ni suvlarni ifloslanish darajasini qattiq nazoratga olish, korxonalarda zamonaviy tozalash uskunalari qurish, suvni iqtisod qilish, suv havzalari sohillarda o'simliklar o'tqazish va ularni himoya qilish, tabiatdan me'yorida foydalanish, qo'riqxonalar hududlarini tashkil etish zarur. Xalq naqlida aytiladiki: birinchi non – bu non, ikkinchi non – bu ruh, uchinchi non – bu suvdir Akademik Vernadskiy V. aytganidek “Suv sayyoramizning tarixida asosiy tashkil etuvchi hisoblanadi. Tabiatda hech bir jism yo'qki, asosiy, keng ko'lamli, geologik jarayonlarga ta'siri bo'yicha suvga tenglashtirish mumkin bo'lgan. Yer sharida hech bir tirik jins yo'qki tarkibida suv bo'lmagan, hamma yerdagi moddalar suv tomonidan egallab olingan”. Shuning uchun suvni qadriga yetishimiz va uni ehtiyotlashimiz lozimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 – yil 10 - iyuldagi “O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020 – 2030 - yillarga mo'ljallangan Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida” 6024 – sonli farmoni. Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qishloq xo'jaligida suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy etishni yanada takomillashtirish chora – tadbirlari to'g'risida” 01.03.2022 – yildagi PQ-144-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi Oqova suv resurslari sifatini yaxshilash bo'limi ma'lumotlari. 2023 – yil.

4. Bafoyevich.A.S., Legal basis of farmers activity in Uzbekistan and analysis of the stage of its development. P: 112–114.

5. Internet saytlari.